

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
DỰ ÁN ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN THCS
LOAN No 1718 - VIE (SF)

ĐÀM QUỐC CHÍNH (Chủ biên) - NGUYỄN HỒNG DƯƠNG
NGÔ TRANG HUNG - NGUYỄN MẠNH TUÂN

Giáo trình CỜ VUA



GUYÊN
LIỆU



NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TS. ĐÀM QUỐC CHÍNH (Chủ biên) - TH.S. NGUYỄN HỒNG DƯƠNG
Th.S. NGÔ TRANG HÙNG - NGUYỄN MẠNH TUÂN

Giáo trình CỜ VUA

(Giáo trình Cao đẳng Sư phạm)



NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Mã số: 01.01.281/681 - ĐH 2007

Lời nói đầu	5
-------------------	---

Chương I

NHỮNG TRI THỨC CƠ BẢN TRONG MÔN CỜ VUA

1.1. Nguồn gốc, lịch sử phát triển, xu hướng phát triển, đặc điểm, tính chất, tác dụng của môn Cờ Vua	7
1.2. Đặc điểm, tính chất và tác dụng của môn Cờ Vua	13
1.3. Luật Cờ Vua	14
1.4. Các thuật ngữ trong Cờ Vua	14
1.5. Những quy ước thông tin trong Cờ Vua	16
1.6. Cách thức ghi chép biên bản trong Cờ Vua	18
1.7. Giá trị tương đối của các quân	19
1.8. Những cơ sở tâm - sinh lí trong hoạt động tập luyện và thi đấu Cờ Vua	20
1.9. Bài tập rèn luyện tri thức cơ bản trong Cờ Vua	29

Chương II

LÍ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP GIẢNG DẠY CÁC GIAI ĐOẠN CỦA VÁN ĐẤU

2.1. Giai đoạn khai cuộc	31
2.2. Giai đoạn trung cuộc	82
2.3. Giai đoạn tàn cuộc	150

Chương III

PHƯƠNG PHÁP TÍNH TOÁN TRONG CỜ VUA. CÁC PHƯƠNG TIỆN BỔ TRỢ CƠ BẢN TRONG GIẢNG DẠY VÀ HUẤN LUYỆN CỜ VUA

3.1. Phương pháp tính toán trong Cờ Vua	187
3.2. Cờ thế	193

3.3. Ứng dụng Tin học trong giảng dạy - Huấn luyện Cờ Vua	197
3.4. Bài tập rèn luyện và kiểm tra kỹ năng tính toán	215

Chương IV

LÍ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP TRONG GIẢNG DẠY - HUẤN LUYỆN CỜ VUA

4.1. Lí luận và phương pháp trong giảng dạy Cờ Vua	219
4.2. Lí luận và phương pháp huấn luyện Cờ Vua	229
4.3. Bài tập kiểm tra kiến thức lí luận và phương pháp giảng dạy - Huấn luyện trong Cờ Vua	256

Chương V

PHƯƠNG PHÁP TỔ CHỨC THI ĐẤU VÀ TRỌNG TÀI CỜ VUA

5.1. Nguyên tắc chung về phương pháp tổ chức thi đấu và trọng tài Cờ Vua	257
5.2. Phương pháp tổ chức thi đấu và trọng tài Cờ Vua	258
5.3. Bài tập rèn luyện, kiểm tra phương pháp tổ chức thi đấu và trọng tài	286

Giải đáp bài tập	287
Tài liệu tham khảo	298

Lời nói đầu

Cờ Vua là môn thể thao có tác dụng phát triển tư duy logic, luyện trí thông minh, giáo dục những phẩm chất tốt đẹp như tính tổ chức kỉ luật, kiên cường, bình tĩnh; luyện mưu trí, óc sáng tạo; luyện cách nhìn xa trông rộng, biết phân tích, tổng hợp tình hình một cách khách quan khoa học, rèn luyện cách làm việc có kế hoạch, tính quyết đoán và táo bạo trong xử lí tình huống.

Chơi Cờ Vua chính là góp phần xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa, nâng cao đời sống văn hóa tinh thần của nhân dân, thực hiện việc trao đổi văn hóa thể dục thể thao (TDTT) với các nước trên thế giới.

Năm 1978, Tổng cục TDTT (nay là Ủy ban TDTT) đã ra chỉ thị số 73/CT để hướng dẫn phong trào Cờ Vua rộng rãi trong mọi tầng lớp nhân dân, nhất là đối với thanh thiếu niên, học sinh.

Ngày 05/08/1980, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ra văn bản số 1787/TDQS về việc chính thức đưa bộ môn Cờ Vua vào giảng dạy trong các trường phổ thông, các trường Cao đẳng, Đại học Sư phạm và các trường Đại học TDTT trên phạm vi toàn quốc. Tháng 10/1984, Liên đoàn Cờ Việt Nam chính thức được thành lập (tiền thân là Hội Cờ Việt Nam) và đã trở thành thành viên của Liên đoàn Cờ châu Á. Năm 1988, Việt Nam chính thức được công nhận là thành viên của Liên đoàn Cờ Vua thế giới (FIDE).

Xuất phát từ nhu cầu và thực tế phát triển môn thể thao này ở Việt Nam, cũng như trong các nhà trường, các cấp, đòi hỏi phải có sự quan tâm đặc biệt của Nhà nước, ngành TDTT cũng như ngành Giáo dục - Đào tạo. Hiện nay, tại các trường Đại học TDTT, các trường Đại học và Cao đẳng Sư phạm trên toàn quốc đều đã tiến hành giảng dạy môn học này, nhưng việc tiến hành

giảng dạy chưa mang tính thống nhất, tài liệu phục vụ giảng dạy chưa được đáp ứng đầy đủ.

Nhằm đáp ứng những nhu cầu nêu trên, chúng tôi biên soạn cuốn giáo trình Cờ Vua này. Trong quá trình biên soạn, chắc chắn sẽ không tránh khỏi những khiếm khuyết. Chúng tôi hi vọng sẽ nhận được những ý kiến đóng góp quý báu từ các nhà sư phạm, các nhà chuyên môn để cuốn sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Tập thể tác giả

Chương **I**

NHỮNG TRI THỨC CƠ BẢN TRONG MÔN CỜ VUA

1.1. NGUỒN GỐC, LỊCH SỬ PHÁT TRIỂN, XU HƯỚNG PHÁT TRIỂN, ĐẶC ĐIỂM, TÍNH CHẤT, TÁC DỤNG CỦA MÔN CỜ VUA

1.1.1. Nguồn gốc của môn Cờ Vua

Cờ Vua xuất hiện ở Ấn Độ vào thế kỉ thứ VI sau Công nguyên. Cho đến ngày nay, người ta không biết chính xác ngày, tháng nào và ai là người khởi xướng ra trò chơi này, chỉ biết rằng đây là một trò chơi phức tạp về đủ mọi phương diện: Bàn cờ, hình thức quân nhất là luật chơi, phong cách, đường lối, chiến thuật và chiến lược. Do vậy, Cờ Vua không phải là sản phẩm của một người nào mà là một trò chơi trí tuệ tập thể của các dân tộc phương Đông. Trải qua nhiều thế hệ, trò chơi này đã phát triển thành một môn thể thao cuốn hút hàng triệu triệu người tham gia tập luyện và thi đấu như ngày nay. Có thể nói rằng, Cờ Vua xuất hiện là do nhu cầu của đời sống loài người nhằm phát triển trí tuệ, luyện cách suy nghĩ, cách tính toán và là sự đấu tranh với nhau về mặt lí trí mà bắt đầu cuộc đấu này với nhiều điều kiện như nhau, không có yếu tố ngẫu nhiên, trong đó ai là người thông minh hơn sẽ thắng cuộc. Ở Ấn Độ, người ta gọi trò chơi này là Chatugara có nghĩa là “4 thành viên” phù hợp với 4 loại binh chủng của quân đội thời bấy giờ đó là: Chiến xa, Tượng xa, Kị binh và Lục quân.

Như vậy có thể cho rằng, Cờ Vua ra đời cùng với sự hình thành và phát triển của nghệ thuật quân sự - nghệ thuật “bài binh - bố trận” và “điều binh - khiển tướng”, giá trị về nguồn gốc ấy cho đến nay vẫn giữ nguyên trong Cờ Vua hiện đại.

1.1.2. Lịch sử phát triển môn Cờ Vua trên thế giới

Từ Ấn Độ, trò chơi này được chuyển sang Trung Á. Ở Ả Rập, nó được mang tên mới là Satorăng và cũng từ Ả Rập, Satorăng theo những cuộc chiến tranh, buôn bán... du nhập vào Tây Ban Nha, Italia rồi lan rộng ra khắp châu Âu.

Ở châu Âu, Satorăng lại được mang những tên mới ở mỗi nước như: Schanh (Đức), Sacch (Tiệp), Szchung (Ba Lan), Chess (Anh), Echess (Pháp) v.v...

Lịch sử Cờ Vua đã cho thấy, mỗi thế kỉ là một nấc thang phát triển và sự sáng tạo trong môn thể thao trí tuệ này. Vào cuối thế kỉ thứ XV đến đầu thế kỉ thứ XVI, luật chơi Cờ Vua bắt đầu được hình thành. Thời kì này, môn Cờ Vua phát triển mạnh nhất ở Tây Ban Nha và Italia với sự tham gia của nhiều thiên tài của nhân loại như: Lêôna đơ Vanhxi, Raphaen Mikenlănggiêlô, Xecvăng-Leccluxena, Đamiani, Ruklôfec... Đến thế kỉ thứ XIX, luật chơi Cờ Vua được hoàn thiện cơ bản như ngày nay.

Cũng trong thời kì này (thế kỉ XVI - XVII), các trường phái cờ bắt đầu xuất hiện như trường phái Italia (1600 - 1634), trường phái Kalabri - Pôlôria, Xenviô, Klêva... Với tư tưởng chủ đạo là **phối hợp chiến thuật**. Các trường phái này đã tạo ra được tính năng động của các quân cờ, những đòn phối hợp đẹp mắt, nhiều nước đi mang lại hiệu quả bất ngờ, tạo ra những tình thế chiếu hết sức chớp nhoáng. Đó là trí tưởng tượng tuyệt vời với những thế biến độc đáo, những ý đồ chiến thuật dũng cảm, táo bạo, cùng với những vấn đề trên là sự sáng tạo tài tình trong các ván đấu của những trường phái Cờ Vua trong thời kì này.

Sang thế kỉ thứ XVIII, hệ thống lí thuyết Cờ Vua cũng đạt đến đỉnh cao, trung tâm Cờ Vua đã chuyển sang vùng Địa Trung Hải ven bờ Đại Tây Dương và đi sâu vào châu Âu, khi đó Pari đã trở thành trung tâm Cờ Vua. Vào thời kì này A.Philidô (1726 - 1795), vận động viên (VĐV) Cờ Vua kiệt xuất người Pháp đã đưa ra cho công chúng một lối chơi mới - lối chơi **thế trận liên hoàn**. Ông viết: *“Ý đồ chính của tôi là đưa ra cho công chúng một cách chơi mà chưa ai hiểu thấu đáo. Tôi muốn nói đến cách chơi bằng các Tốt, chúng là linh hồn của ván cờ, chỉ có chúng mới tạo ra thế tấn công hay phòng thủ, cách bố trí chúng sẽ quyết định số phận của ván cờ”*.